

1. MUGIMENDUA HAURRAREN GARAPENEAN

1.1 Heziketa psikomotorraren aintzindariak

1.2. Heziketa psikomotorraren ildo pedagogikoak

1.3. Mugimendu bidezko heziketa: Heziketa Fisiko Integrala

2.2. HEZIKETA FISIKOAREN TRATAMENDUA HSAOLen

2.3. GORPUTZ-HEZKUNTZA: Prestakuntzan eta Hezkuntzaren Berrikuntzan Laguntzeko Zentroak (Berritzeguneak)

Sarrera: jarduera fisikoa egokituak.

Aro Garaikidean, mugimenduak garrantzi esanguratsua izan du hezkuntzan. Eskola-heziketaren historiaren hainbat unetan, teoriariek motrizitatearen garrantzia goraiatu dute irakaskuntzan (Montessori, Romain, eta abar), nahiz eta horri eskoletan gutxieneko denbora eskaini izan zaion.

Heziketa umearengan zentratzen duen Eskola Berriaren filosofiatik (Palacios, 1978) eratorritako pedagogia aktiboak kontuan hartzen ditu umearen bilakaera eta joko-jolasen teoriak (Claparède, 1931). Aktibista izendaturiko horiek heziketa-prozesua umearen benetako beharrei egokitzea dute helburu. Claparedek dio edozein behar jakin-min bihurtzen dela; horrela, zerbaitek umearentzat jakin-minik ez duenean, beharrezkotzat aurkeztu behar zaio, eta umeari beharrezkoa dela hautematean, jakin-mina sortuko zaio. Modu horretan, pedagogia aktiboak pertsonaren osotasuna aldarrikatzen du, eta erreferentzia egiten die arreta izateari, afektibitateari, motrizitateari, inteligentziari, eta antzeko alderdi askaezinei.

Ikuspuntu horretatik, heziketa fisikoa historian zehar aldatzen joan da eta ikuskera mekanizista eta dualista-kartesianoa izatetik (bertan, banatutako bi ataltzat hartzen ziren gorputza eta adimena) ikuskera integratzailea izatera pasatu da. Bestalde, gorputza ez da hartzen funtzionamendu ezin hobea lortzeko indarrak aplikatzen zaizkion palanka multzotzat; bizia duen gorputzat hartzen da, mugimenduaren bidez jarrera eta ingurunearekiko erlazioak adierazten dituen organismotzat (Le Boulch, 1971).

Lan hau da Heziketa Fisikoko programak egiaztatze behararen ondorio. Heziketa Fisikoko programa horiek beren baitan hartzen dituzte profesionalak orientatzeko eta bideratzeko edukiak, umearen garapen psikomotorrari lagunduz. Eskolatzean, Heziketa Fisikoa ez dela norberaren

erraietara barneratzen uste dut, eta, ondorioz, gorputza erabiltzen jakin gabe iristen gara pertsona heldu izatera.

Nire interesa, era berean, azken urteotan Hezkuntza Sistemaren Antolaketa Orokorraren Lege Organikoak (HSAOL-LOGSE) hezkuntzan sorturiko aldaketak eragindako eskaeretan oinarritzen da. Aldaketa horrek heziketa-behar bereziko umeak gela normalizatueta integratzera bideraturiko heziketa-programak garatzeko beharra transmititu die hezitzaileei. Horrek profesionalak behartuko ditu, batetik, heziketa-arlo bakoitzeko alderdi kognitibo, motor eta giza afektiboak kontuan izango dituen aniztasunari erantzungo dion heziketa pertsonalizatua gauzatzera eta, bestetik, programak gauzatzera Hezkuntza Ministerioak eskaintzen duen Oinarrizko Curriculumaren Diseinuaren irizpideetan oinarrituz.

Integrazioari dagokionez, legeak ekarriko berritasunen artean, nabarmen gelditzen da integratzaile Heziketa Fisikoaren programak egiteko dagoen defizita. Dagoen material bakarra bereizketa-egoeran garatzen ziren Heziketa Fisiko Bereziko programak dira. Horregatik, lan honekin ekarpena egin nahi zaio Heziketa Fisikoko integrazioari (atal honetan, berrikuntza modura).

1975etik hezkuntza-arloan eta 1984tik berreziketan gertaturiko esperientziek, zehazki heziketa fisikoan eta psikomotritatean, mugimenduaren garrantzia balioestera eraman naute, haurraren garapenaren hainbat alderditan. Motritatearen, sozializazioaren eta afektibitatearen eboluzioaz gain, behatu ahal izan ditut mugimenduak adimen-egituretan duen eragina eta era ezberdinetako arazo psikologikoak gainditzeko horrek dakartzan onurak.

Aurkezten dudana Heziketa Fisikoaren programak eta diseinu esperimentalak esperientzia guztiak jasotzen dituzte, Heziketa Fisikoan integratzailearen bideari egindako ekarpen gisa.

1.- MUGIMENDUA HAURRAREN GARAPENEAN

Heziketa fisikoa, gorputz-hezkuntza, jarduera-motorra eta psikomotrizitatea mugimenduari eta hezkuntzan horrek duen eraginari erreferentzia egiten dioten kontzeptuak dira. Heziketa fisikoak, historiaren une batean ikuspuntu mekanizista izan arren, ikuspuntu psikomotorrera eboluzionatu du; gaur egun, motrizitatea hartzen da globalitatea adierazten duen jokaeratzat; horrela, ume bat mugitzean haren osotasuna azaleratzen da.

Hezkuntzan eta haurraren garapeneko lanetan autoreek adierazten duten bezala, umearen garapen orokorraren osagaia da mugimendua. Hala ere, Heziketa Fisikoak ez du behar duen tokirik izan umearen heziketan.

Gure hezkuntza-sisteman, orain gutxi arte, gorputz-lanari ez zaio behar den garrantzirik eman, lehentasuna adimenaren garapenari ematen baitzitzaion.

Egungo hezkuntza-erreformak, beste helburu batzuren artean, ikasle bakoitzaren espezializaziora bideratu nahi du heziketa; horretarako, norbanakoaren beharrak antzemateko gai diren giza baliabide eta baliabide materialak aurreikusiko dira eta eskola-antolaketa eta irakaskuntza-prozesuak ikasle bakoitzaren erritmoei egokitzen saiatuko dira.

Erreforma horrek duen filosofia integratzaileak hezkuntzaren hainbat arlotako globalitateari laguntzen dio, eta dagokion garrantzia eta espazioa ematen dio Heziketa Fisikoari.

Erreforma horrek ekarririko aldaketa filosofikoak behartu egiten gaitu hezitzaileak beste heziketa-jarduera bat gauzatzera. Horretarako, beharrezkoa da eguneroko jarduera eztabaidatzea, bertan garrantzia hartzen baitu hezkuntza-prozesuaren ebaluazioak irakaskuntza-kalitatearen kontrolaren elementu gisa. Era horretan, jarduera orokorrak alde batera uztea eskatzen da,

eta irakasle bakoitzaren lanak zentroko curriculum-proiektuarekin bat datorren Oinarrizko Curriculum Diseinuari erantzun behar dio.

Hezkuntza-erreformak oinarrizko aldaketak proposatzen ditu lehen eskola berezietara atxikirik zeuden hezkuntza-behar bereziko hurrekiko; horietan garrantzitsuena da zentro normalizatueta barneratzea. Horren ondorioz, irakasleak aniztasun handiari erantzun behar dio eta, horretarako, ikasle bakoitzaren beharretara egokitu behar ditu curriculumak.

Aipaturiko horrek dakartzan aldaketek agerian uzten dute ikasleen aniztasunera eta ikuspuntu integratzaile bideraturiko programa berrien, gida didaktikoen, eta abarren beharra, kontuan hartuz hezkuntza-arlo bakoitzean dauden alderdi kognitibo, motor eta sozioafektiboak.

Heziketa Fisikoari dagokionez, lan handia egin da azken urteotan eskuliburueta jasotzeko irakasleen gidak, ikasleentzako koadernoak eta hezkuntza-erreformaren eskaera eta gomendioak.

Ildo horri jarraituz, ikasleen **aniztasunari** erantzungo dion **Heziketa Fisikoko Programa** sortzeari ekingo diogu, **ikuspuntu integratzailearekin** eta Hezkuntza eta Zientzia Ministerioak proposaturiko **Oinarrizko Curriculum Diseinuaren gidalerroa** jarraitzeko helburua duelarik.

Gaur egun, Heziketa Fisikoaren, Psikomotrizitatearen eta Heziketa Fisiko Bereziaren garapenerako material ezberdina dago; batetik, Psikomotrizitatearen eta Heziketa Fisikoaren kasuetan, heziketa helburu duena eta, bestetik, Heziketa Fisiko Bereziaren kasuan, berreziketa helburu duena.

Integrazioak hezkuntza-behar bereziko umeak gela normalizatueta barneratzeko aurkezten dituen beharrak ikusirik, tesi honetan erantzun egin nahi zaie behar horiei, talde osoari bideraturiko eta umeen aniztasunari erantzungo dien Jarduera Fisikoen Programarekin. Proposatzen diren jarduerak hainbat zailtasun-mailatan eta modutan gauza daitezke.

Heziketa Fisikoak umearen izaeraren alderdi asko izan behar dituen kontuan integrazio-egoeran (kognitiboak, motorrak eta sozioafektiboak), benetan beharrezkoa da honako «**hezkuntza xedea**». Mugitzeko gaitasunean

urritasunak dituen ume baten integrazioan, proposatzen diren jarduerak ez dituzte soilik mugimenduan oinarritzen diren erantzun-aukerak eman behar; beste era batzuetakoak ere eskaini behar dituzte, hala nola mugimenduaren ezaugarriak behatzea, erritmoa hautematea edo erritmoaren adierazpen grafikoa hautematea. Mugimenduaren alderdi intelektualetan, hautematekoetan eta sozioafektiboetan arreta jarriz, Heziketa Fisikoan aurkituko dugu aniztasunari laguntzeko erantzuna.

Hasteko, tesia garatzeko beharrezkoa da umearen garapenean mugimenduak duen garrantzia azpimarratzea, hainbat autorek egindako ikerketen eta lanen ostean, haurraren motrizitatearen garapenean eginiko oinarri teorikoak kontuan izanda.

Jakituriaren hainbat arlotan (psikologian, pedagogian, biofisiologian, eta abarretan), mugimenduaren eta gorputza mugimenduan jartzearen garrantzia goraipatzen da umearen garapen osoan, bai alderdi sozioafektiboetan, intelektualetan, osasunari dagozkionetan eta baita ongizatekoetan ere.

1.2.- OINARRI TEORIKOAK

XX. mendearen hasieran, zehazki 1905ean, *hezkuntza psikomotorra* hitza sortu zuen Dupré-k. Gorputz-mugimenduaren inguruko hausnarketaren hasiera izan zen.

Maigre-k eta Destrooper-ek (1984:16), *hezkuntza psikomotorra* aipatzean, erreferentzia egiten die «gorputzaren bidez heziketara edo berreziketara bideraturiko metodoari edo ikuskerari». Autore askok beren ikerketa eta lanak luzatu dituzte, heziketa kartesiar baten ondorioz sortzen ari ziren arazoak gainditzeko.

Heziketa Psikomotorrak erraztu egin du Heziketa Fisiko Mekanizistatik Heziketa Fisiko Integralera egiten den eboluzio-prozesua. Prozesuaren ezagutzara hurbiltzeko, hainbat autoreren ekarpenak jaso dira mugimendua eta ekintza motorra ulertzeko modu ezberdinen arabera.

Heziketa Fisiko Integralak (HFI), hainbat ikerketa egin ostean, autoreak jasotako nozioak eta kontzeptuak hartzen ditu oinarri kontzeptual gisa. Heziketa Fisikora gehien hurbiltzen diren teorikoen artean, hezkuntza-praktikaren metodologiaren garapenerako balio duen Le Boulch-en psikozinetikaren oinarriak eta Parlebas-en Heziketa Fisikoaren teorien sintesi-saiakerak hartzen dira, beste batzuren artean.

Psikomotrizitatearen aitzindariak norabidetzeak lagundu egiten du pertsonaren osotasunari jarririko arretan eta edukien aukeraketan. Horrela, «norbanakoa» elementu garrantzitsua kontuan izanik jorratuko da jarduera fisikoaren hastapena; gorputz-eskema eta, beraz, norberaren gorputz-kontzientzia (Ballesteros, 1982) gidalerro nagusi izango dira tesi-programaren diseinuan. Era berean, pertsonak munduarekiko duen erlazioak (bai norberarekiko erlazioan, bai besteekiko erlazioan), indibidualizazio-itxurarekiko eta, aldi berean, heziketa-praxi eta heziketa-asmoekiko lotura dakartza, «tonua» eta «elkarrizketa tonikoa» kontzeptuak bitartekari izanik (Wallon, 1982).

Modu berean, Programa hau bermatzen da edozein heziketa-premia bereziri erantzuten laguntzen duten ildo pedagogiko ezberdinetan, hezitzaileengan eta berrezitzaileengan. Autore esanguratsuenak aipatuko dira kapitulu honetan.

Ekarpenak eta ikuspuntuak oso zabalak direla kontuan izanik, lan honetan, oinarri kontzeptualak definitzeko balio izan duten ikuspuntuen azalpena egingo da. Hemendik hasita, lan honen programako jarduerak diseinatu eta landuko dira.

Hiru lerro bereizten dira:

- Heziketa Psikomotorraren aitzindariak: Wallon, Piaget, Ajuriaguerra, eta abar.
- Pedagogia ezberdinak proposatuz, motrizitatearen ikerketatik eta haurraren garapenetik abiatzen direnak: Guilmain, Picq, Vayer, Lapierre, Acoutourier, eta abar.
- Mugimenduaren ikerketatik heziketaren ideia holistikoa proposatzen duten autoreak: Le Boulch, Parlebás.

1.2.1.- HEZKUNTZA PSIKOMOTORRAREN AITZINDARIAK: (WALLON, PIAGET, J. AJURIAGUERRA)

Aipatu ditugun autore horiek bideratuko digute tesi honetan garatuko den Programak jarraitu nahi duen ildo eta ikuspuntua. Pertsonaren osotasunean oinarritzen den ikuspuntua da; irakasleak umearen beharrei erantzungo die eta umearen gaitasunak izango dira abiapuntua; izan ere, Heziketa Fisiko Integralaren helburua ez da umeak ikasketa batzuk gauzatzea, baizik eta bere motrizitateak ematen dizkion aukerak barneratzea. Ikuspuntu hori hezkuntza-praktikan aurrera eramateko, autore horien arabera, kontuan izan beharko dira ekintza, mugimendua eta izaerarekin erlazio zuzena duten kontzeptuak.

Tonuaren garrantziak (subjektuak ingurunearekin duen harremanean) eta Wallonek aipatzen duen mugimendu bidezko **emozioen adierazpenak** (umea era orokorrean ikustean) pentsarazi egiten digute hartu behar dugun jarreraren inguruan. Autoreak aurkezten digun ni-mundua erlazioa izango da Heziketa Fisiko Integralaren bidez lortu beharreko oinarrizko helburua; ikaslea munduan era egokian kokatuko du, autonomiara bideratuz (Wallon, 1981).

Ajuriaguerrak, ildo horri jarraituz, **enpatia tonikoa** kontzeptua garatu zuen. Programa aurkezten den moduan, kontzeptu hori oinarrizko zutabea da heldu-ume erlazioan, eta irakaslea umearen beharrei erantzuten kokatzen du. Autoreak erlaxazioari leku bat eskaintzen dio, tonu-aldaketen bizipena izan eta bestearekin **elkarrizketa tonikoa** errazten duen kontrol **toniko-emozionala** lortzeko xedearekin. Erlaxazio kontzeptua da praktikan garatu beharreko parametro psikomotorra, gorputz-eskemaren ezagutza eta kontzientzia izateko bide.

Piagetek modu zabalean ikerturiko umearen kontzeptu eta ezaugarri asko oinarrizko euskarri dira Programaren jarduerak planifikatzeko. Era laburrean, 6-7 urteko umearen ezaugarri batzuk **egozentrismoa**, **zentrazioa-deszentrazioa** eta **pentsamendu eraginkorra** direla gogorarazi daiteke.

Umeari bere burua gainditzen laguntzen dion jarrera egozentrikoa errespetatu asmoz, norbanakoaren lanarekin hasi eta gero talde-lanera bideratuko gara; hori izango dugu ikusmuga., Objektuak hautematean, umea

objektuen ezaugarri batean zentratzen dela erakutsiko digu jarrera egozentrikoak; beraz, proposatzen diren jarduerak aukera eman behar diote umeari objektu batean edo objektuaren ezaugarri batean zentratzeko, pixkanaka beste pertzepzio batzuetara pasatuz. Adibidez, espazioaren pertzepzioan, umeak zailtasunak ditu erreferentzia asko kontuan hartzeko; beraz, erreferentzia argiak, errazak eta sekuentzia moduan eskaini behar zaizkio. Gainera, ume bakoitzak erantzunak ezberdinak emango dituzte jardueren aurrean; izan ere, jarduera bakoitzak ume bakoitzari beste kideekiko ezagutza eta ekintza motor bat ematen dio. Era berean, Heziketa Fisiko Integralean egiten diren ahozko azalpenak egokitu egin behar dira umearen ulermen-mailara, keinu, grafiko eta beste informazio-maila batzuk erabiliz; kontuan izan behar baita, pentsamendu eraginkorraren hasieran, ahozko informazioan oinarrituz hasten dela umea dedukzio egokiak egiten.

«Ni-mundua» erlazioaren garrantzia goraiatu nahi da atal honetan, izaeraren eboluzioaren azpitik datorren prozesu gisa. Wallonek umearen inguruko pertsonekin harreman ona izatearen beharra azaltzen du bere lanean, umearen gaitasun guztiak garatzen laguntzeko. Ekintza pedagogikoan, hezitzaile orok kontuan izan behar du fenomeno horren eragina.

Wallonengan aurki dezakegu *unitate funtzionala* nozioaren hasiera; bertan adierazten du arlo psikologikoak alderdi afektibo-erlazional eta intelektualean, eta arlo motorrak pertsonaren ingurunean duen erlazioa. Bere lanean, haurraren garapen psikologikoan mugimenduak duen garrantzia aipatzen du, eguneroko jokabidean horrek duen eraginarekin batera.

Organismoa (Ni organikoa zentzumen-gaitasun batzuekin) psikismoan (Niaren unitate eta koherentzia sentimendua eta Ez-Ni-a desberdintzeaz osaturiko Ni psikikoa) eraldatzen dela ulertzeko, Palaciosek aipaturiko (1980)

Wallonen eskema jarraituko dugu. Prozesu horretan lau osagai bereizten dira: emozioa, motrizitatea, imitazioa eta *sociusa*.

Gizakiaren eskemaren eta genesi psikobiologikoaren lehen kontzeptua da **emozioa**. Umea emozioen bidez bizitza psikikora pasatzen da, eta emozioek kontrolatuko dute erabat umeak bere inguruarekin duen harremana. Egokitzapenak behar duen maila fisiologikoa (erreflexu-erantzunekin) eta maila psikologikoaren arteko bitartekoa genetikoa da. Hasiera batean, emozioa ez da existitzen, umearen beharren aurrean egoera animikoak kanporatzea baizik, emozioak sortuz erreakzio edo adierazpen toniko afektiboetatik. Emozioa jarrera-inpresioek eragiten dute eta, era berean, subjektuak adierazteko erabiltzen duen jarreraren oinarria da.

Tonua da emozioa adierazteko oinarrizko elementua. Tonuak ez du beti modu irekian adierazten; askotan barnerakoia eta hertsatua izan daiteke. Tonuak, jarrera-funtzioen euskarri gisa, bi bideren bidez errazten digu emozioak adieraztea: batetik, gihar-mugimenduen bidez, fonazio-organoak barne, eta bestetik, erraietako agerraldien bidez.

Jarrera-funtzioak eta tonuak lehendabiziko erreakzio bideratuen aukera eskaintzen digute; horrela lortzen da tonua eta jarrera kontzeptuen arteko fusioa. Adierazpideak garatuz eta besteekiko elkarrekintzaren ondorioz, sari / saririk ez eskema sinpleak sortzen dira, eta emozioa ezartzen da inguruarekiko erreakzio edo komunikazio-bide gisa.

Motrizitatean, esaten da arreta jarri behar zaiela ikaslearen behar emozionalei; kasu askotan, hezitzaileak proposatzen du ikasleak bere emozioak adieraztea erraztuko duen xedea. Horretarako, ikasleak erantzun zehatza eman beharreko jarduerak proposatzen ditu, emozio-adierazpenarekin edo adierazpen «artistikoarekin» zerikusia dutenak. Modu horretan, praxia behatzeak agerian uzten ditu ume batzuek dituzten zailtasunak; izan ere, nahiz eta jarduerak gauzatzeko gaitasun fisikoa izan, blokeo emozionalaren ondorioz

edo beldur, segurtasun-falta edo beste faktore batzuen ondorioz ez dute erantzuten. Mugiezintasunak (kontuan izanda mugikortasuna umearen adierazpidea dela) tratamendu sotila izan behar du jarduera fisikoaren

praktikan. Beharrezkoa da mugiezintasunaren kausak gainditzea, mugimendua hasteko. Prozesu horretan, irakaslea ohartzen da umea bere hertsitasunetik ateratzeko behar duen denbora asmatzeko zailtasunaz; beraz, umea prest egon arte itxarongo du. Bitartean, maila tonikoan elkarbanaturiko emozioa agertuko da eta irakasleak bertan enpatia sortu, proposatu eta lagundu egin dezake.

Motrizitatea. Emozioak, koordinatu gabeko mugimenduaren bidez, adierazpenaren lehenengo aztarna izango du; ondoren, ordea, horrek xede bat izango du.

Mugimendua da kanporaturiko emozioa. Emozioaren azpitik dator mugimenduaren nozioa. Hitz egiten ez duen umearengan, motrizitatea da bizimodu psikikoa testigatzen duena. Era horretan, mugimenduak bi funtzio ditu: funtzio zinetikoa (kanpo-munduarekiko ekintza eta erlazioa adierazten duena, kanpoan adierazten den mugimendua) eta funtzio tonikoa (norberak besteekiko duen erlazioa, emozioen bildumatzat gordetzen den mugimendua) (Wallon, 1981). Tonuaren funtzioa da mugimendua laguntzea, keinuak behar duen fintasuna, malgutasuna eta egonkortasuna ematea, eta objektuak behar duen egokitzapen egokia erregulatzea. Ez da estimulu bati eman beharreko erantzun sinplea soilik, kanporaturiko emozioa baizik; hau da, bizitza psikikoaren egiturari egokitzen zaio.

Wallonek (1965) honela dio: «**Gorputza psike izatera iristen da, bere motrizitateagatik, tonizitateagatik, jarrera-funtzioengatik eta sentsibilitate moduengatik, pertsona batzuegan beste batzuegan baino lehenago**».

Garapen psikomotorrean garrantzi berezia hartzen dute espazio eta gorputz-eskema kontzeptuek, mugimendu guztiak ingurunearen arabera gauzatzen baitira eta espazioan zehar lekualdatzea baitakar. Pixkanaka,

kontaktuen eta erlazioen ondorioz, ni korporala bere mugara iristen da, **gorputz-eskemarekin** konformatuz. Hori, beraz, premia bat da, subjektuaren

eta ingurunearen arteko erlazioen emaitza eta baldintza, umeak bere gorputzarekiko duen buru-irudikapena eta bere izaera garatzeko ezinbestekoa. Gorputz-kontzientzia izateari esker, besteengandik bereiz gaitzke; baina, era berean, besteek ere gorputz bat izanik, haiek modelo gisa har ditzakegu (Defontaine, 1979).

Haurraren etapan, jarduera fisikoaren oinarria izan behar da gorputz-ezagutza edo gorputz-kontzientzia. Gure gorputzaren bizipenetik hasten gara, bertan oinarrituriko jardueretatik, eta ondoren bideratuko gara espazio, objektu eta beste alderdi batzuetara. 12 urte izan arte, gorputzaren ezagutza eta erabilera osatzen ez denez, kontuan izan behar dira espazioa, objektuak eta beste pertzepzioak, jarduera orientatuak proposatzeko. Umearen gorputz-ezagutzaren garapen-maila kontuan izanik bideratuko dira jarduera guztiak.

Imitazioa. Imitazioa mugimendua da. Hasiera batean, imitazioa berezkoa eta automatikoa da; ondoren, hautazko eta bereizgarri bihurtzen da. Motrizitateak xede zehatza duen mugimendua probokatzea izan dezake helburu. Umeak, imitatzen hasten denean, modeloaren presentzia aktiboa izan behar du; denbora igaro ahala, modeloa bazter dezake eta, barneratua duenean, beste modu batera imita dezake. Geroagoko imitazioa gauzatzeko, ezinbestekoa da eskemak lantzea eta pentsaraztea eragingo duten irudi mentalen eta irudikapen mentalen maila minimoa izatea. Horrela azaltzen dira irudi sinbolikoa eta esanahiaren eta adierazlearen arteko desberdintasuna (Piageti buruzko atalean garatu dugu). Imitazioak, bestearengan barneratuz, behar soziala betetzen du; umea «nik egiten dudana egitera» bultzatuz, helduaren eta umearen arteko erlazio afektiboari laguntzen zaio.

Modeloen bidez proposatzen diren jarduerak estimulatuz eta erantzun ezberdinak eragin nahi dituzte, umeek horien bidez esperientzia aberasgarriak

bizitzeko. Abagune ugaritan, bere kideak izango ditu behatu beharreko modeloak.

Sociusa. Nire eta bestearen arteko harremana ezartzen da norberak barnean daraman beste baten bitartez. Wallonek *socius* deritzo horri, ez baikara sozialitateaz ari, «nire barnean besteak eransteaz» baizik. Ez da bat-batean sortzen den zerbait. Umeak amarekin dituen lehen harremanetan ageri da *sociusa*, bertan antolatzen baita umearen lehendabiziko eskema eta eratzen eta barneratzen baitira gero izango dituen harremanak (anaiak, lagunak, kideak, eta abar). Lehendabiziko harreman horiek umeak jaiotzean dituen beharren eta gabezien ondorio dira. Bere kabuz ezer egiteko gauza ez izatean, bere erreakzio guztiak bete, orekatu eta interpretatu egin behar dira une oro. Horrela ezartzen da nire eta bestearen arteko harremana, guztiok gure baitan daramagun bestearen bitartez.

Bowlby-k *atxikimenduaren* inguruan esandakoa kontuan hartu behar dugu, lotura afektiboen garapena ulertzeko. Atxikimenduak eragiten du umeak besteekiko jokaera selektibo batzuk sortzea eta, era berean, besteek berekiko jokaera selektibo horiek izatea. Umearen jokaera horiek honela labur ditzakegu:

- Gorputz-kontaktua bilatzen duten jokaerak.
- Giza estimuluekiko pertzepzio-lehentasuna adierazten duten jokaerak.
- Umeak negarra, barrea eta antzeko komunikaziorako keinu-sistemak garatzen ditu.

Era berean, jokaera horiek erreakzioak eragiten dituzte besteengan (amarengan):

- Atxikimendu-emaiaren aldetik, kontaktu zuzena ezartzeko joera.
- Behar biologikoak asetzea testuinguruan kokatzeko joera, truke orokorragoan eta maitasunean oinarrituta.
- Elkar topatzeko eta trukatzeko joera duen ikusizko jokaera berezia mantentzea.

- Helduen arteko pertsonarteko espazioa haustea; hau da, normalki atxikimendua dugun umearekin bilatzen dugun kontaktua ez da eskuarki duguna.

Atxikimenduak umeari segurtasuna emateko balio du, eta kontuan izan beharrekoa da; izan ere, umeari lekualdatzen lagunduko dio elementu horrek. Ez da ahaztu behar atxikimendua erabilgarria izan daitekeela umearengandik askatzeko ere.

Emozioak, motrizitatea, imitazioa eta *sociusa* jokaeretan oinarritzen dira, horiek ahalbidetzen baitute etapa bakoitzean oreka izateko beharrezko ariketa funtzionalak gauzatzea. Trang-Thon-ek (1981) zioen bezala, jarduera prestatzen eta hori amaierara eramaten laguntzen dute. Jarrera emozional afektiboak, jarrera pertzeptibo motorrak eta jarrera intelektualak dira. Jarrerek orientazio-funtzioa betetzen dute, eta subjektuak lorturiko kontzientzia-mailarekin erabat loturik dago funtzio hori. Hasieran, subjektiboa da umearen mundua, ez baitago barnekoaren eta kanpokoaren artean alderik. Tonua garatzearen, agortzearen edo mantentzearen arabera, gogo-aldarte bat edo beste sortuko da: haserrea, poza, beldurra. Kontzientziaren subjektibotasuna soziabilitate bihurtzen da emozio-adierazpenaren bidez, hori komunikazio bila beste batengana zuzentzean. Jarrera pertzeptibo motorrak gauzaturiko egokitze-funtzioen bidez, umeak orientazioa eta lekualdatzeko gaitasuna garatzen ditu espazioan. Objektuekin jolastu eta horiekiko sentimenduak proiektu ditzakeen une berean, nor den kontzientzia minimoa eskuratzen du besteekiko erlazioan. Ekiteari (proiektioari) lotua dago objektuen eta bere ideia; imitazioarekin hasten den irudikapen mentalaren gaitasunari esker, umea gauza izango da ekite horretatik bereizteko. Funtzio intelektualen hasiera da era objektiboan kontzientzia eskuraraziko diona.

Irakaskuntzako profesional guztiok jabetzen gara ezagutzaren eta motrizitatearen artean dagoen erlazio estuaz, bai umetan eta baita geroago ere.

Esperientzia (nahiz eta motrizitatea ez izan beti hori ahalbidetzen duena), abstraktua dena bereganatzen lagunduko duen faktore izango da beti.

Hala ere, zaila da erlazio hori praktikara bideratzea; horregatik, irakaskuntza intelektualaren gaiari garrantzia ematean, esperimentazio motorra ahaztu egiten da eta, motrizitatean interesa jartzean, hori errazten duten buruko prozesuez ahaztuko gara. Piagetek (1972) eginiko aurreiritziak gogora ekarri eta, erlazio hori azpimarratu nahiko nuke, ezinbestekoa izango baita proposatuko dugun Programan. Piagetek umearen garapenaren inguruan eginiko lan eta ikerketa zabala kontuan izanda, ekintza motorraren eta garapeneko beste alderdien artean azaltzen dituen erlazioak ikusiko ditugu jarraian.

Piagetek lau etapa aurkezten ditu umearen garapen intelektuala azaltzeko. Etapa bat gainditzeak aukera emango dio umeari hurrengo etapara pasatzeko.

Lehen etapa (garrantzi handienekoa izan daitekeena) GARAPEN SENTSORIOMOTORRAREN etapa da. Jaiotzean hasi eta lehen 18 hilabeteak igaro arte irauten du; hortik aurrera ere, eragin garrantzitsua izaten jarraituko dute bizitzan jarduera sentsorimotorrek. Jaiotzerakoan izaten diren erreflexuek funtzionamenduaren ezaugarriak gordetzen dituzte, eta garapenean zehar era iraunkorrean irauten dute. Hasiera xume horretatik aurrera, umeak entzumena eta ikusmena garatzearekin bat garatzen diren modalitate sentsorimotorrak eskuratzen ditu. Etapa sentsorimotorra garatzen doan neurrian, umea modalitate motorrak orokortzen eta bakarkako modalitate errazak koordinatzen hasten da, horrela, portaera zailagoak eskuratzeko. Portaera berriak orokortzeak eta eritzeak, umeari aukera ematen dio abilezia garrantzitsuak lortzeko. Ingurunean aldaketak barneratzeko prest dago, baita objektuen artean dagoen erlazioa eta objektuen eta pertsonen artekoa ikasteko ere. Etapa hori betetzean, umeak beste esanahi batzuk eskuratuko ditu, hasteko, esperientzia fisikoen bidez eta, geroago, konbinazio mentalen bidez. Horrela, helburuak lortzera bideraturiko jokaerak garatuko dira, lehendabiziko jarduera sentsorimotorretatik abiatuta (J.N. Drowatzky 1973).

Etapa horren barruan, Piagetek sei gertaera berezi azaldu zituen umearen erreflexu-egokitzapenen modalitate primitiboetatik. Gertaera horiek

honako hau ulertarazten dute: IMITATZEKO eta JOLASTEKO abilezia, OBJEKTUEN EZAUGARRIAK ulertzea, eta ESPAZIOA, DENBORA ETA KAUSALITATE KONTZEPTUAK garatzea.

Etapa sensoriomotorraren ostean, umeak aurrera egiten du garapeneko hiru alderdiren bidez: eragiketa aurreko etapa, eragiketa konkretuen etapa, eta eragiketa abstraktuen etapa.

ERAGIKETA AURREKO ETAPA da haurrak 18 hilabete dituenetik 7 urte dituen artekoa. Umeak bere izatearen kontzientzia du, berekin loturarik ez duten baina beren artean eragin kausalak dituzten objektuez beteriko munduan. Hala ere, haurraren portaera zuzenki lotua dago une oro hautematen eta egiten duenari.

Etapa horretara iritsi arte, azalduriko ekintza sensoriomotorrak dira funtzio inteligenteenak, eta horiek errealtatearen manipulazio diren ezagutza nagusi bihurtuko dira, barnealdeko eta sinboliko. Hortik aurrera irudikapena hasten da, eta horren berezitasuna da adierazlea (hitza, irudia) esanahitik (pertzepzio ez dagoenaren ekintza sinbolizatzea) bereizteko gaitasuna izatea. Funtzio sinbolikoa da iragana gogoratu, oraina irudikatu eta etorkizunari aurre har diezaiokeen mekanismoa. Piagetentzat, funtzio sinbolikoaren oinarria da asimilazioa eta egokitzapena garatzea. Asimilazioak umeari aukera ematen dio adierazleak (esaterako, «etxea» hitzak) adierazi nahi duen esanahiaren irudia (etxearen irudia) izateko. Egokitze-funtzioa garatzeak imitazioa agertzea dakar; hau da, eredutzat duen kanpo-ekintza aktiboki berregiteko gaitasuna. Piageten arabera «egokitzapena, imitazio bezala», umeari lehen esanahiak ematen dizkion funtzioa da.

Eragiketa aurreko etaparen ezaugarriak dira egozentrismoa, zentrazioa eta deszentrazioa, akzioa, atzerazintasuna, atzeragarritasuna, eta abar.

Hurrengo etapan, ERAGIKETA KONKRETUEN ETAPAN (7-11 urte), umearen pentsamendua ez da objektu fisikoen presentziara mugatzen; gai da

ahozko informazioaren bidez dedukzio egokiak egiteko, nahiz eta hori mugimenduaz edo beste era bateko informazioaz konbinatu. Pentsamenduaren prozesu horiek erraztu egingo dute ahozko azalpenen ulermena, ondoren proposaturiko jarduerak egiteko; baina gela bakoitzeko ikasle-aniztasuna kontuan izanik, etapa horren eta aurrekoaren artean kokatuko gara, umearen egoerari egin beharreko praktikak egokitzeko asmoarekin.

Azkenik, ERAGIKETA ABSTRAKTUEN etapan (11 urtetik aurrera, nerabezaroa), helduaren abileziak eta ezaugarriak lortzen ditu umeak. «Ondorioz, Piageten teoriaren arabera, helduaren operazio logikoak ez dira hainbat eraldaketa izan dituzten akzio sensoriomotorrak besterik, eta ez jokaeraren modalitate ezberdinak» (Flavel 1963, 83. or.) (J.N. Drowatzky 1973, 44.-45. or.).

Erickson-en (1966) arabera, nerabearen eginkizun nagusia identitate propioa bilatzea da. Horretarako, kontuan izan behar da gorputz-irudiaren egokitzapenean *hautzaroaren amaieran lorturiko oreka*. Hautzaroaren amaieran, batasuna lortzen da motrizitatea-afektibitatea-kognitibitatea osagaien artean, baina nerabezaroan arriskua dago afektibo-motorraren eta kognitibo-motorraren arteko desoreka agertzeko.

Nerabearen ezaugarri nagusiak oldarkortasuna, sentiberatasuna, ezegonkortasuna eta haserrekortasuna dira batez ere, eta batzuetan baita agresibitatea ere. Ezaugarri horiek, askotan, nerabeek harremanak izandako helduekin eta kulturarekin izaten dituzten zailtasunen isla izaten dira.

Gorputz-irudia aldatu egiten da; izan ere, nerabezaroa metamorfosi-garaia da, sexu-izaerako garapena gertatzen da, eta altuera eta indarra areagotu egiten dira, batez ere mutilengan. Gainera, gorputz-atalak gorputzenborra baino lehenago hazten direnez, etapa horretan gorputza ongi ez kontrolatzearen barne-arazoa sortzen da. Denborarekin, nerabeek berregituratu egingo ditu bere gorputz-eskema eta irudia.

Nahiz eta nerabeak bere gorputz-irudiaren asaldurak izan, bere irudia mantentzea bermatzen dute gorputz operatibo, pertzeptziozko eta motorren irudiak emaniko konpetentzia funtzionalek. Ekintzaren bidez indartuko dira bere buruarekiko konfiantza, identitate pertsonala eta izaeraren egitura.

Nerabeak, bere burua indartzeko, beharrezkoa du beste pertsonekin elkarrekintza izatea. Beharrezkoa du besteen begirada, begirada horrek nerabearen irudia islatzen duen heinean. Horrela, ni soziala garatu ahal izango dute nerabeek, behatzen dituztenaren prismak egokiturik. Hala ere, nerabearen inteligentziak posible egingo du bere gaitasunen kontzientzia hartzea, denboraren horizontea zabaltzea, eta bere buruaren irudia etorkizunera islatzea. Era berean, inteligentziak bere osagaiak eta funtzionamendua aztertzen ikasiko du. Beraz, familia, lagunak, kultura, eta abar beharrezkoak dira giza identitate propioa garatzeko.

Ondorioz, esan beharra dago gaztearen organismoak autonomia lortzen duela, egokitze-arazoak proposatzen dizkion ingurune dibertsifikatuarekin harremanetan jartzean, bai maila motorrean, bai maila intelektualean, bai maila afektiboan. Beraz, ingurune soziokulturalak eskaintzen dizkion esperientzietatik ahalik eta onura gehien jasoz heziko da nerabea.

Ikuspuntu kritiko batetik, ezin ditugu prozesu mentalak handiesten diren esperientzietan oinarritu jarduera motorrak; izan ere, mugimenduaren esperientzia balioestea ahaztea gerta dakiguke. Hala ere, gauzatutako jardueren barne-hautemateak eta hori bide motor, ahozko eta plastikoaren bidez adierazteak, batetik, jarduerak barneratzea dakar eta, bestetik, zailtasunak dituzten umeei beren gaitasunei erantzunez parte hartzea. Horren inguruan Piagetek dio (1970): «Hezkuntzak gizakiaren garapen integralean azaltzen duen jarrera matematikarako eta giza zientzietarako enfasian oinarritua dago, gizakiaren ezaugarri nagusi bakarrak horiek izango balira bezala».

Ajuriaguerrak (1974), haur-psiatriari eginiko ekarpenengatik munduan ezaguna den espainiar medikuak, mugimenduaren neurologiaren garrantzia eta haurren garapen-prozesuko gorputzaren sorkuntza azaleratu ditu. Alde batetik, Wallonen ideietatik eta, bestetik, oinarri psikoanalitikoetatik abiatuz, honakoa dio: «funtzio tonikoa ez da gorputz-ekintzatik datorren oinarria bakarrik, bestearekiko erlazio modutik datorrena ere bada». Erlazio-tonu afektiboa adierazten du «elkarrizketa toniko» edo «enpatia toniko»aren ideiatik. Ajuriaguerrak dio jaiotzatik umeak munduarekin duen elkarrizketa erlazio toniko-emozionalen bidez egiten dela, digestioarekin eta arnas-jarduerekin batera. Horrela, bizipen tonikoa erabat lotua dago edoskitzailearen bizitza afektibo originalari (horrek lotzen baitu munduarekin) eta amaren irudiari (sinbiosi afektiboa baitu harekin). Hasieran egoera oldarkorra da, eta umeak jarduteko aukerarik ematen ez dion adierazpen tonikoaren itxura du. Egoera horretan txandakatzen dira erreakzio automatikoa eta deskarga tonikoa, hau da, tentsio eta erlaxazio faseak. Egoera horiek adierazten dute tentsio-erlaxazio faseak zer puntutaraino finkatzen diren organismo osoan eta, batez ere, haien armadura tonikoan.

Arazo psikomotorrei loturik, Ajuriaguerrak «reeducación psicotónica» izeneko erlaxazio-metodoa garatu zuen. Horren helburua zen subjektuak kontrol toniko emozionala izatea (besteekin elkarrizketa tonikoa izateko), eta berreziketa edo terapia-prozesu batean izandako erlaziozko bizipenen analisia egitea. Terapeutaren helburuak bi dira: *pedagogikoa*, subjektuari erlaxazioan entrenatzen laguntzen diona, eta *psikoterapeutikoa*, bezeroak hitzez adieraztea baimentzen duena, harekin erresistentziak analizatzeko.

Lanaren helburu den Programak garatzen duen Hezkuntza Fisiko Integralak Ajuriaguerrak proposatzen duen «bide pedagogikoa» jasotzen du, umeak bere motrizitatea garatzeko behar duen gorputz-kontzientziaren hastapen modura. Aurrez esandakoan ikus dezakegun modura, Piaget, Wallon eta Ajuriaguerra autoreek era sakonean jasotzen dituzte motrizitatearen ezaugarriak, eta horiek pentsarazi egiten dute izaeraren eskaera ezberdinen elkartasunaren inguruan: psikikoa denak eragina dauka motrizitatean, jokaera

motorrari zein emozio adierazpenei dagokienez, eta gauza bera esan dezakegu motrizitateak maila afektiboan eta intelektualean duen eraginagatik. Piagetek dioenean adimena etapa sensoriomotorrean akzio motorrak sorrarazten duela, eta Wallonek emozioa gizakiaren jatorri psikobiologikotzat hartzean, pentsa daiteke umea jaiotzen denean elkartasun funtzionala aurki dezakegula, psikologikoa eta motorra, pertsonak ingurunearekin duen erlazioa adierazten duenean. Etapa sensoriomotorra oso garrantzitsua da, baina motrizitatea-adimena dialektika bizitza osoan mantenduko da. Egoera oldarkorra azpimarratzen du Ajuriaguerrak; egoera horretan, umea tentsio eta erlaxazio faseak dakartzan deskarga motorren bidez adierazten da. Erlaxazioaren bizipenak eta horrek dakarren tonu-aldaketak gaitasuna ematen dio umeari helduekin elkarrizketa tonikoa izateko. Elkarrizketa horrek Bowlby-k aipatzen duen atxikimenduaren alde egiten du, umeari segurtasuna ematen dio eta lekualdatzen laguntzen dio.

Begi-bistakoa da badirela beste autore batzuk mugimendua eta horrek umearen izaeran izan dezakeen eragina aztertzen dutenak; horiek ez ditugu aipatu, ordea, esandakoaren ildo berekoak ez izateagatik edo beren lanak tesiaren ikerketa-helburuarekin bat ez etortzeagatik.

1.2.2.- HEZIKETA PSIKOMOTORRAREN ILDO PEDAGOGIKOAK (GUILMAIN, PICQ, VAYER, LAPIERRE, ACOUTOURIER)

Korrante honetan barneratzen ditugu bibliografia zabala sortu duten autoreak, heziketako eta berreziketako profesionalak orientabide pedagogikoz hornituz. Hezkuntza Integrala bultzatzen duen planteamendu pedagogikoa da honakoa, gorputz-adimenaren banaketarik gabe eta adimen-ekintzari toki pribilegiatua eskainiz. Umearen psikologiak emandako datuak integratzean oinarritzen da psikologia genetikoa, neuropsikologia, psikoanalisia eta pedagogia aktiboa. Ikuspuntu horretatik, Frantzian «Hezkuntza Psikomotorra» sortu zen, gorputzaren bidez heziketa- edo berreziketa-ekintzei bideraturiko metodo eta ikusmoldeei dagokienez. Guilmainek (1935) gauzatu zuen hezkuntza psikomotorraren lehen azalpena *Fontions psycho-motrices et*

troubles du comportement lanean. Umearen portaeran eta portaera psikomotor moten inguruan, saiatu zen Wallonek agerian utzitako paralelismoaren berreziketa ondorioak ateratzen. Guilmainen lanak Wallonek *Los orígenes del carácter del niño* lanean garaturiko ikusmolde psikobiologikoan oinarritzen dira. Guilmain erlazio-ekintzatik ekintza intelektualera dagoen pausoa azaltzen saiatu zen, ingurunearen eragina goraiatuz. Inteligentziaren garapenean, izaera baldintzatzen duen faktore psikofisiologiko motak garrantzi handia du, eta heziketak umea faktore psikobiologikoak menderatzera bideratu behar du (Maigre eta Destrooper, 1976). Autore horiek test bat gauzatu zuten, umearen azterketa psikomotorra gauzatu eta umearen funtzio toniko-afektiboen egoera ezagutzeko helburuarekin.

Picq-ek eta Vayer-ek (1985), *Educación psicomotriz y retraso mental* liburuan, agerian utzi zituzten moldegabe izendatzen dituzten ume ahuletan motrizitate-psikismo korrelazioak. Ezin dira funtzio motorrak, neuromotorrak eta pertzepzio-motorrak heziketatik eta berreziketarik bereizi. Horregatik, «hasteko, eta batez ere, ume moldegabe baten heziketa heziketa motorra eta psikomotorra izan behar da». Autore horiek hurbilketa psikopedagogikoa gauzatu zuten. Zalantzan jarri zituzten mugimenduaren bidez egiten diren berreziketari erabiltzen diren teknika tradizionalak eta, esperimenduan oinarrituz, heziketa osoan barneraturiko gorputz-heziketa proposatu zuten. Aipaturiko liburuan, pedagogia esperimendalaren programa garatu zuten; eta bertan, beste alderdi batzuren artean, eskuraketen transferentzia-aukerak behatuz, prozedura eraginkorren ikerketa bat aurki daiteke proposaturiko helburuarentzat.

Norabide berean, Vayerrek (1985) programa psikopedagogikoa garatu zuen, umearen garapen orokorraren baldintzak zehaztuz. Baldintza horiek hiru nozio dituzte: gorputzaren nozioa, objektuaren nozioa eta besteen nozioa.

- **Gorputzaren nozioa:**

Norberaren gorputzaren ezagutza guztiz lotuta dago gorputz-eskemaren garapenarekin. Hori lotuta dago, aldi berean, lege psikofisiologiko, zefalokaudal eta proximodistalei, eta heltze nerbioari. Vayerrek, jaiotzatik bi urtera arte, lehen etapa bereizten du gorputz-eskemaren garapenean; etapa horretan, umeak aukera du ekintzaren bidez aurkitzeko eta ezagutzeko. Bigarren etapa 2 urtetik 5 urtera artekoa da; norberaren erabilerak ikasteko aldi orokorra da. Ekintzak, mugikortasunak eta kinestesiak umeari baimentzen diote gorputza modu ezberdinean eta zehatzean erabiltzea. Hirugarren etapak 11-12 urtera arte jarraitzen du; eta umeak aldi horretan gorputzaren irudikapena lortzen du, lege berberak jarraituz.

- **Objektuaren nozioa:**

«Denbora, espazioa, kopurua, egitura, kolorea eta kausalitatea dira objektuen munduko oinarrizko elementuak, eta horien artean berraurkitu behar da umea» (Gessel, Vayerrek aipatua, 1985). Objektuen mundua osatzen duten elementuen lotua dago lanketa gorputz-eskemaren eboluzioarekin. Hainbat posiziotatik egindako manipulazioek objektuen espazioan sartzen laguntzen diote umeari; barruan, kanpoan, goian, behean, eta antzeko nozioak ezagutuko ditu umeak. Lekualdatzeen bidez, han, hemen, urruti, hurbil, muga, eta antzeko espazioaren nozioak eraikitzen dira umearengan; eta gorputzetik eta ingurunetik hasita, espazioa antolatzen dute, beti ere, gihar-esperientziei eta esperientzia kinestesikoei esker eta gorputz-eskemaren osaketari lotuta. Era berean, eta horri lotua, denboraren nozioa osatzen da. Vayerren arabera, esan daiteke eragiketa logikoak gorputz-ekintzak prestatzen dituela; horrela, logika, hitzetan adierazi aurretik, ekintzen koordinazio orokorrean gauzatzen da. Amaitzeko, umeak objektuen pertzepzio-prozesuei jarraituz ikasten ditu hitzak eta haien esanahiak.

- **Motrizitatea eta besteekiko erlazioa:**

Umearen garapenean, garrantzi handia dute inguratzen duen inguruneak eta umearekin harremana duten pertsonak. Besteekin dituen harremanak zuzenki lotuta daude umearen jarduera motorrari eta sentsorimotorrari. Jarduera horrekin, umeak munduko gauzak eta besteen mundua ezagutzen ditu, era progresiboan egokituz eta bereiziz. Besteekin dituen erlazioak alderdi afektiboan izandako segurtasun- eta autonomia-beharraren poztasunak baldintzatzen ditu. Beraz, giro afektiboa da; hasieran, bestea progresiboki ezagutzen du, frustrazioa eta desengainua aurkituz; ondoren, besteekin elkarlanean aritzen da; eta, amaitzeko, arauak errespetatzen ditu.

Eboluzio hori bera gertatuko da umeak bere jolasekin duen erlazioan. Piagetek (1983) zioen bezala, hasieran, jolasa funtzionala izango da, plazer sentsorimotorraren bidez; ondoren, jolas sinbolikoa hasiko da, imitazioen bidez; eta, geroago, arauzko jolasak agertuko dira.

Wallonek (1965) tonuaren garrantziaren inguruan defendituriko aurreiritzietatik (esate baterako, emozioen adierazpenean eta haurren eboluzioan duen inplikazioa), eta Ajuriaguerrak elkarrizketa tonikoaren inguruan eginikoetatik, hainbat autorek egin dituzte lanak psikomotrizitatearen inguruan; beste batzuen artean, gorputz-bizipenetik heziketa integrala egiteko teknika.

Autore horien artean daude **Lapierre eta Acoutourier**; hain zuzen, praktika psikomotor erlazionalaren eboluzioan, arazodun eta arazorik gabeko umei laguntzeko formak adierazi zituzten. Izakiaren globalitatearen ideiatik hasi ziren, eta heziketan horri arreta jartzeko ezinbesteko moduan oinarritu ziren.

Lapierrek eta Acoutourierrek honako hau azaldu zuten: «Ume taldeekin izandako esperientzia pertsonalak aukera eman digu egiaztatzeko adimena eta afektibitatea gorputz- eta motrizitate-bizipenen mende daudela, eta gorputza inplikatua dagoela intelektuala deritzon prozesuan». Beren lanen garapena

erabat pragmatikoa da, ezagutza neurofisiologiko, psikogeniko, epistemologiko eta mugimenduaren ikuspuntu semantikotik abiatuta. Ikuspuntu pedagogikoaren puntu batzuk azalduko dira jarraian, azalean utziz arazoa kontzeptu teorikoetatik errealitate pedagogikora pasatzea dela, irakaskuntza tradizionalki dualistaren egitura berrituz, eta irakasleei beste heziketa mota baterako baliabideak eskainiz. Irakaslearengan beste jarrera bat eskatzen du autore horiek proposaturiko lanak. Lapierek eta Acoutourierrek (1985) diote hezitzaileak umearengan beste askatasun-maila batzuk onartu behar dituela, irakaskuntza ume bakoitzari eta talde bakoitzari egokituz, eta ez umea aurrez zehazturiko irakaskuntza batera egokituz. Irakaskuntzan beharrezkoa da plastikotasuna heziketa-arazoen konplexutasunari egokitzeko. «Behaketan, entzutean, eta ume eta taldearenganako errespetuan» oinarrituriko pedagogiaren alde egiten dute. Entzutea umearen izateko era onartzeko jarreratzat hartzen dute, adierazpen motak zapaldu gabe eta ulermenera bideratuz. Hori «enpatia tonikotik» hasten da, Ajuriaguerrak (1985) dioenaren arabera: terapeutak, **enpatia tonikoaren** bidez, komunikazioa errazten du eta, era berean, distantzia mantentzen duen entzuteko jarreran jartzen da, segurtasun-giro batean. Hezitzailearen lehen lana da haurrari bestearekin adierazteko nahia sortzea eta, ondoren, bestea ulertzekoa, hau da, bestearekin harremanetan jartzekoa. Bestea maisua, laguna eta taldea da. Komunikazioa era askotara adieraz dezake umeak; aipaturiko autoreek honela islatzen dute:

- Keinuen bidez, gutxi gorabehera landutako balore sinbolikoak ditu eta gorputz-adierazpenera, mimora eta dantzara bideratuko gaitu.
- Grafismoen bidez, bi modutan: batetik, grafismo sinbolikoa, marra eta koloreak erabiliz, adierazpen grafikora eta arte abstraktura bideratuz; eta, bestetik, grafismo arrazionala, espiritu «matematikoduna», erlazio topologikora, geometriara eta erlazio matematikoetara bideratuz.
- Soinuen bidez, musika-adierazpenera bideratuz.
- Ahozko hizkuntza, adierazpen logiko gramatikalean eta idatzizko adierazpenean amaituko dena.

Adierazpen modu horiek hainbat ikasmaterialetan zatitzen dute irakaskuntza. Baina guztiak oinarri beretik bereizten direla kontuan hartuz, Lapierekin eta Acoutourierrek adierazten digute Haur eta Lehen Hezkuntzako heziketaren helburua izan beharko litzatekeela funtsezko egitura-mailan ekitea, eta ez pentsatzeko modu espezifikoak era bakanduan garatzea. Heziketa marko horretan, umeak jarduera orokorrak gauzatu beharko ditu. Proposatutako jarduerak ez dira «ariketa» kodifikatu eta definituak izango, «egoeren» planteamenduak baizik, gehienetan berezkoak, beti aldakorak, eta, umearen izaera eta momentoko motibazioa kontuan hartuz, adierazpen mota eta abstrakzio-maila batera edo bestera bideratuko dituztenak. Lan egiteko modu horrek irakasleari sortze-lan handia eskatzen dio; esate baterako, egokitzea eta esperimenduzko jarduerak. Lapierekin eta Acoutourierrek (1985:18) adierazten duten bezala, «ikusuntu pedagogiko hori baliagarria izan daiteke barrerarik gabeko irakaskuntza bateratu eta globalarentzat; bertan, guztia erlazionatua egon behar da heziketa motorretik hizkuntzaren ikasketara, tartean matematikatik eta heziketa artistikotik pasatuz, eta oreka afektiboa ahaztu gabe».

Heziketa Psikomotorra frantses jatorriko hitza izan arren, estatu anglosaxoietan eta Sobietar Batasunean paralelki garatu da umearen heziketa gorputz-heziketatik abiatuta bideratzeko asmoa. Helburua da eskolaren egonezina gainditzea eta heziketa gizartearen beharretara egokitzea. Lan klinikoei eta esperimenduetan agerian uzten dute garapen motorra, intelektuala eta afektiboa gizarteratzeko ezintasuna; baina eskolak gorputza eta espiritua modu paraleloan garatuz jarraitzen du, emozioak zaintzea baztertuz.

Sobietar autore askok fenomeno psikomotorra ezagutzeari eskaini dizkiote beren azterketak eta ikerketak; horien artean, Bernstein-ek (1967) agerian utzi du ekintzan duten garrantzia hartzaile ezberdinen hastapenak, kontrolak eta koordinazioak. Bernsteintzat, ekintza motorren porrotaren eta arrakastaren bidez, zentzumenaren sintesiak eta haren osagaiak landu eta bereizi egiten dira eta, era horretan, ezagutza guztiak jasotzen dira. Gizakiak, bere ekintza motorri eta laguntzen dioten pertzepziozko sintesiei esker, bere

nerbio-sisteman inguratzen duen errealitatearen irudi gero eta zehatz eta objektiboagoa eraikitzen du (arrakastari esker) (Maigre eta Destroyer).

Egungo hezkuntza-erreforman, **Vygotskyk** eragin handia izan du ikasketa konstruktibistaren ereduan (Monereok aipatua, 1991). Autore horrek ingurunearen barne-adierazleak eraikitzen laguntzen duten sistema bitartekarizat hartzen ditu ikastea errazteko gailuak; eta gaineratzen du indartu egin behar direla umeak dakienaren eta kanpotik jasotako informazio berriaren bitartekaritza ziurtatzen duten prozesamenduak. Horretarako, beharrezkoa da distantzia optimoa ezartzea ikaslearen ezagutzaren eta ikasteko eduki berrien artean. Vygotskyk ikaslearen «**garapen proximalaren eremua**» deritzo horri: umearen garapen errearen mailaren (arazoak ebaztetik zehaztua) eta ahalmen-maila altuenaren (helduen edo bere kide gaituenen laguntzaz ebaztitako arazoek zehaztua) arteko distantzia da (Otaño, 1995).

Heziketa Psikomotorrari loturiko korranteek eragina izan dute estatu anglofonoetan. Horietan, umearen eboluzio orokorraren azterketak faktore motorren azterketa barneratu du, Gessel-en (1981) lanek adierazten diguten gisara. Ume txikiaren garapen-ikerketek bakarrik erlazionatzen dituzte garapen motorra eta umearen adimenaren eboluzioa. Ikerketa anglosaxoi gehienek faktore-analisen bidez erlazionatzen dituzte gaitasun motorrak; eta jarduera motorra, berriz, portaera-kategoria edo informazio-mailatzat hartzen da. Portaerazko kategoria horrek (hots, informazio psikomotor horrek) pertzepzioa eta gogoeta ahalbidetzen ditu norberarengan zein bestearengana. Inteligentzia era hori Thordike-k giza inteligentzia deiturikoari dagokio. Guilford-ek eta Fleishman-ek (1967) gaitasun psikomotorrak eskuratzearen modelo faktoriala ikertu zuten. Guilford-ek inteligentzia modelo orokor batean barneratu nahi zuen portaera psikomotorra; Fleishmanek, aldiz, portaera psikomotor ezberdinen egitura ikertu zuen, era faktorialean.

Beste autore batzuek umearen garapen psikomotorra eta ezagutzaren planoan horrek duen eragina ikertu dituzte. Bruner-ek (1973) dioenaren arabera, «gaitasun psikomotorren garapena alderagarria da hizkuntzaren edo

arazoei irtenbideak emateko mekanismoen garapenarekin». Autore horrek eskuen koordinazioaren garapena azpimarratu zuen, adimen-gaitasun guztiei zuzenki lotua baitago.

Ikerketa guztietatik eratorritako aplikazio praktikoak erabat egokiak izan ez badira ere, metodo esanguratsuenetako batzuk aipatuko ditugu:

1.- Kephart-en heziketa pertzeptibo-motorraren metodoa. Kephartek (1972) bere lanean goraiatzeko du umearen ikaskuntza motorren eta zentzumenerako ikaskuntzen garrantzia, eskolako ikaskuntzen aurrean.

Horretarako, eskolako lehen ikastaldian oinarritzen da, eta azpimarratzen du irakurketa- eta idazketa-jardueretan eta matematikako lehen nozioetan eragiten duten gaitasun sentoriorrak eskuratzea. Ikastaldi horietan zailtasunak dituzten umeei laguntzeko, ezinbestekoa da haien garapenari dagokien etapan kokatzea; eta horrek lagunduko dio falta zaizkion gaitasunak barneratzen etaosatzen.

2.- Cratty-ren (1982) metodo pertzeptibo-motorren sintesia. Honek portaera pertzeptibo-motorraren modelo «integratua» proposatzen du. Hierarkikoki, gaitasun motorrak hiru mailatan azaltzen dituen piramide-formako modeloa da. Maila bakoitzak aurrekoarekiko heldutasun-maila adierazten du.

Ikerketa horiek ikertzaileen artean onartua dagoen ideien adibide dira; guztiek aldarrikatzen dute umearen garapenaren hasieran Heziketa Integrala gauzatzeko beharra. Lapierekin eta Acoutourierekin dioten bezala, funtsezko egituretan zentratu behar da irakaskuntzaren helburua, eta ez da saiatu behar espezifikoki pentsatzeko era batzuk modu banatuan garatzen. Bernsteinek esan bezala, heziketaren hastapena gorputzetik hasi behar da; izan ere, hori da adimen-prozesuaren bitartekari, zentzumenera hartzaileren eta pertzeptibiozko sintesien bidez. Piagetek azaltzen duen legez, umea adimenera hurbilduko da gorputz-ekintzaren bidez. Mugarik gabeko irakaskuntza bateratu eta globalari baliagarria zaio ikuspuntu hori. Heziketa-ekintza hori gauzatzeko, «umeak egiten dakien horretan» oinarrituko gara eta ez gara «haren defizitetatik»

hasiko; hastapenean, Vygotskyk dioenaren arabera, ikasleak ikasi behar dituen edukietara iristeko dituen ezagutzetatik abiatuko da, kontuan hartuz umearen garapen-maila, interesa, zailtasunak eta gaitasunak.

1.2.3.- MUGIMENDUAREN HEZIKETA. HEZIKETA FISIKO INTEGRALA

Le Boulch-ek (1970), Heziketa Fisikora eginiko hurbilketa zientifikotik mugimendu bidezko heziketara, dokumentu psikopedagogiko eta fisiopedagogiko ugari eskaini zituen. *Hacia una ciencia del movimiento humano* liburuan adierazi zuen giza mugimenduaren bere ikuspegia: «**giza mugimenduaren zientzia gorputzaren existentziaz abiatu behar da, osotasuna eta elkartasuna bezala**»; mugimendua ulertzeko era horrek ezarriko zituen Heziketa Fisiko Integralaren oinarriak. «... ez da palanka, giltzadura eta muskuluz osaturiko azterketzat ulertu behar» esanez jarraitzen du, une hartan kirolean erabiltzen zen mugimenduaren biomekanikari aipamena eginez. Bi esaldi horietan, argi utzi zuen Heziketa Fisikoan berak eginiko lanen funtsa. Batetik, dualismo kartesiarra gainditzea proposatzen zuen eta, bestetik, agerian utzi zuen errendimendu helburuekin mugimendua ulertzeko era biomekanikoa. *La educación por el movimiento. La Psicocinética*. (1966) da bere funtsezko obra. Autoreak metodo psikozenetikoa definitu zuen «giza mugimendua bere forma guztietan material pedagogikotzat erabiltzen duen heziketa metodo orokor» gisa. Hori 12 urte bitarteko umeei ezartzen zaienean, heziketa psikomotortzat hartzen da, eta adin horretara iritsi arteko umeentzat funtsezko baliabidea izan daiteke. Pedagogia aktiboan oinarrituta daude mugimendu bidezko heziketan garatzen dituen funts pedagogikoak. Umearen autonomia, esperientzia eta bizipenak kontuan hartzen dituen egiteko modua eta filosofia da, eskolan nagusitu behar duen erlazio demokratikoaren gisan. Metodo psikozenetikotik datozen aurreiritzi pedagogikoek formazio integrala helburu duen Heziketa Fisikora bideratzen dute (estetikoa), teknika garbiko eta errendimendu maximoko gaitasuna duten mugimenduak ikastea gaindituz. Heziketa Fisiko mota hori eskaintzen zuten, gero, kirolaren bidez, izaera

ludikoagoa eman nahi izan bazaio ere; baina ikastearen aurreiritzi berberean erori da (errendimendu fisikoaren gaitasuna hobetzea eta teknikaren asimilazio garbiagoa), autoreak proposatzen dituen beste alderdi baliagarri asko ahaztuz. Autoreak aipatzen duen formazio-izaerak ez du errendimenduaren edo teknikaren alderdietan eragiten, pertsonaren helburu orokorragoetan baizik; hain zuzen ere, autonomia, nor bere jardueraren motorra izatea, besteekiko gizartean kokatzen jakitea, eta garapen harmonikoan laguntzea.

Ume-garaian, batez ere, Le Boulch-en metodo psikozenetikoaren garapenak eragin garrantzitsua izan zuen Heziketa Fisikoan eta kirolean. Heziketa Fisikoan, orientabide horiek Oinarrizko Heziketa Fisikoa ekarri zuten, eta Heziketa Fisikoan eta Kirolean lizentziaturikoen formazioan ikerketa-arloa izan zen; etorkizuneko irakasleak Heziketa Fisikoko metodologia integralaz hornitzeko helburua zuen. Profesional askok Heziketa Fisikoaren ildo psikomotorra defendatu zuten eta dute, eta horien artean Cagigal goraipatu behar da; baina, era berean, eragin psikomotorra kritikatu eta arbuiatu egiten da, jarduera fisikoa desnaturalizatzen duela ulertuz, eta pasibo eta intelektualegi bihurtzen duela esanez.

Geroago, *El Deporte Educativo* (1990) liburuan, bere teoria kirol-arlorra egokitu zuen; haurren kirol-hastapenetako lerro pedagogiko oso interesgarria proposatu zuen. Le Boulch saiatu zen kirol-irakaskuntzako profesionalak orientatzen umearen kirol-hastapena ikaste-egoeratik hasteko; helduak egiten duen kirola umeekin egiteko errorea gainditu nahi zuen, eta kanpo-elementuak murriztu (baloiaren tamaina edo espazioren dimentsioa, esaterako), benetan negatiboa den irakaskuntza-ikaskuntza prozesuaren barne-egokitzapenak egin gabe. Beharrezkoa da kirolaren irakaskuntza-ikaskuntza prozesua birplanteatzea, umeei egokituz eta haien heltze afektibo, fisiko eta mentala kontuan hartuz. Autorea, gure ikuspuntutik, parametro psikomotorren prozesuen analisisian oinarritzen da, batez ere, umearen ezaugarriei egokitzen zaien lan-metodoa eskaini asmoz. Pentsa daiteke, kirola irakasteko modu hori luzeegia dela eta umeak «helduen gisan» jokatu nahi duela. Ildo horretan,

sortzaile izateko eta eskema motorren errepikapenean ez erortzeko beharra agertzen da.

Parlebas-ek (1968) sintesi-saiakera bat egin zuen beste planteamendu batetik, pedagogiatik zein teoriatik; horretarako, motrizitatearen ikerketa epistemologikoa gauzatu zuen, eta Heziketa Fisikoaren helburua bilatzen saiatu zen. Saiakera horretan, Parlebasek (Vazquez, 1989) Heziketa Fisikoa «jokaera motorren pedagogia»tzat definitu zuen. Jokaera horiek, pertsonarengan erabat ekinez, esanahiz beteriko harremana adierazten dute norberarekin, munduarekin eta besteekin. «Jokaera motorrek» Heziketa Fisikoaren originaltasuna eraikitzen dute, eta «beste diziplina batek lehiarik egin ezingo dion» helburuaz hornitu. Ikerketa horretan sakontzeak «egitura motorren» noziora darama Parlebas, ikaskuntza motorren oinarri gisa. Piageten adimengiturekin paralelismoa egiten du, nahiz eta bere teoriaren hitzaldian beste bide batzuetik jarraitu behar izan. «Adimen motorra» izendatuz, alderaketa bat egiten saiatzen da; Piageten «eragiketa-adimen»aren antzeko zerbait. Horrela, Ruizek (1992) gaitasun motorraren inguruan dituen ideiek erreferentzia egiten diote ekintzen planifikazioan eta antolakuntzan ezagutzak parte-hartzeari eta Connolly-k eta Bruner-ek adimen operatiboa deritzotenari.

Parlebasentzat, psikomotrizitate kontzeptua izan da Heziketa Fisiko modernoaren eboluzioan egon den aurkikuntzarik garrantzitsuena. Psikomotrizitateak ez du arreta mugimenduan jartzen, mugitzen den pertsonarengan baizik. Horrela, jarduerak ez du jarduera bera helburutzat; bidea da aberatsa psikomotrizitatean; teknika eta egiten jakitea ere ez dira funtsezkoak, horiek erabiltzen dituen subjektua, ordea, bai. «Hezitzailearen helburua jarrera berriak sortzen aritzea da, teknika formalak transmititzea baino gehiago. Ez du keinu-sekuentzia hertsien *transfer* pasiboaren bidezko progresiorik bilatzen, printzipioen eta jarreraren *transfer*aren bidezkoa baizik», Parlebas (1967).

Laburbilduz, lan honetan garatuko den Heziketa Fisiko Integralak egoera motor egoki sistematizatuak eta ludikoak aurkeztuko dizkio umeari, subjektua mugimendua erlazioa aktibatu eta indartzeko. Hori «ni-mundua» gisako hizkera-forma izango da, gorputza izanik bizitako egoera ororen eta mugimenduaren erreferentzia-zutabea, eta erlazio hori ahalbidetuz. Heziketa horren ezaugarriak umearen unitate zatiezinarekiko errespetuan laburbil daitezke, motrizitatea izanik bere dimentsio guztien adierazpidea. Gorputz-erabilgarritasuna (gorputz-eskemaren eta gorputz-kontrolaren antolaketaren ondorio) ezinbestekoa da umearen adimenaren eta afektibitatearen garapenean. Umearen garapena eta garapen motorra era jarraituan gertatzen da ume guztiengan, ezberdintasun kuantitatiboak aurkeztuz (eta ez kualitatiboak). Funtsezkoa da jarduera fisikoa lankidetzan gauzatzea, umea pertsona indibidual eta sozialtzat ezartzeko. Umearen esperientzia ez da inoiz ordeztu behar helduarenarekin.

2.- HSAOLEko LODEren HEZIKETA FISIKOAREN TRATAMENDUA

Hezkuntza Legeak (HSAOLEk) kontuan hartzen du gorputz-jardueraren garrantzia umearen heziketa integralean; horretarako, curriculum-diseinua proposatzen du, eta bertako edukiek agerian uzten dute gorputz-heziketak duen garrantzia curriculumaren beste ildo batzuk garatzean. Ezagutza-eremu ezberdinen globalizazioa azpimarratzen du, aztertutako autoreek motrizitatearen inguruan eginiko ekarpenetan ikusi izan dugun bezala. Nabarmentzekoa da HSAOLEk eragin handia izan duela psikomotrizitatean.

Oinarrizko Curriculum Diseinuan azaldua dago Heziketa Fisikoa nola ulertu behar den. Honela dio: **«todo el conjunto de prácticas corporales que tratan de desarrollar en los alumnos y alumnas sus aptitudes y capacidades psicomotrices, fisicomotrices y sociomotrices y no aspectos sectoriales de ellas» (OCD, 213. or.)**. Gorputza eta mugimendua hartzen ditu heziketarako oinarrizko zutabetzat.

Lege horretan, Heziketa Fisikoak planteatzen dituen helburuei dagokionez, pertsonaren osotasun-pertzepzioa, autoezagutza, norberarekiko eta besteekiko ezagutza, eta ezberdintasuna errespetatzea eta onartzea azpimarratzen dira. Horrela, lan honek garrantzia ematen dio hezkuntza-behar bereziko umeen curriculumean egokitzapen sakona gauzatzeari, programa umearen beharretara egokitu beharra (eta ez alderantziz) ahaztu gabe. Ikasleen **aniztasunari** erantzunez, OCDk honakoa dio: «Derrigorrezko hezkuntzaren helburua da ikasleei kultura orokorra eskaintzea, eta edozein hiritarrek izan behar du sarbidea bertara». Horrela, agerian geratzen da eskola-heziketak eman beharreko aukera-berdintasuna biltzen duen heziketa-asmoa. Guztien eskola izan behar duenaren helburuak jasotzen dira; bertan lekua izango dute, arrazoi indibidual edo soziokulturalengatik, interes eta ikasteko gaitasun erabat ezberdinak dituzten ikasleek.

Heziketa-helburu horiek **eskola-integrazioa** dakarte; laburbilduz, hori izango litzateke edozein motatako ikasleak, beren ezberdintasunak eta behar indibidualak edozein izanik ere, eskola zentro arruntetan barneratzea (Casanova, 1990). «Integrazioa ez da hezkuntza-behar bereziak dituzten ikasleak eskola arruntetan barneratzea soilik; era berean, hezkuntza-behar bereziak (hezkuntza-arazoak, jokaera-arazoak, giza egokitzapen arazoak, eta abar) dituzten ikasle asko, nahiz eta ziurrenik aldi batekoak izan, hautematea eta behatzea ere bada. Erantzuna heziketa-ekintza eredu berria egitea da, ikasleen berezitasunetan oinarrituz eta behar diren giza baliabide eta baliabide materialekin. Era berean, arazoak hautemateko eta eskola-antolaketa eta ikasle bakoitzaren erritmoari dagokion ikaste-prozesuak bideratzeko gai diren irakasle prestatuak izan behar dira», Marchesi Ullastres (1988), Berrikuntza Pedagogikorako zuzendari nagusia. Helburu hori lortzeko, beharrezkoa da hezitzaileen jarrera eta filosofiak berriztatzea, beste helburu, balio eta arau batzuk proposatuz.

HSAOLen heziketarako integrazio-maila ezberdinak daude, heziketa-behar berezien maila eta hedadurak kontuan izanda. Casanovak (1990) lau egoera aurreikusten ditu:

a) Umeak taldean/klasean egiten ditu bere eskola-jarduera guztiak, eta irakasle tutorea arduratzen da beharrezko curriculumaren egokitzapenarekin (denboran, metodoetan, edukietan, eta abar).

b) Umeak taldean/klasean egiten du bere eskola-jardueren zati bat eta, une zehatz batzuetan, heziketa-laguntza berezia jasotzen du bere beharren eta jarraitzen duen bana-banako programaren arabera. Irakasle tutorea izango da umearen jarraipenaren arduraduna.

c) Umea ezin da gela arruntean barneratu bere adinari dagokion irakaskuntza aurrera eramateko, bere hezkuntza-behar berezien sakontasun eta berezitasun-mailaren ondorioz. Kasu horretan, bi irtenbide daude:

1. Klase-orduetan, modu iraunkorrean, zentroko gela berezian egongo da. Beste jarduera batzuk eta bizikidetzatza gauzatuko ditu gainerako kideekin jolas-orduan, kirolean, jolasetan, jangelan, eskolaz kanpoko jardueretan, eta abarretan.
2. Bere ezaugarriei egokituriko hezkuntza bereziko zentrorra joango da, goiz eta arratsaldeko jardun etenean. Jarraian, zentro arrunteko jangela, tailer eta beste jarduera batzuetan barneratuko da.

Irakasle tutorea ezinbestekoa da umearen garapen egokirako.

d) Umeak ezin du zentro arruntean inolako ikaste-jarduerarik gauzatu; horrela, heziketa bereziko zentro batean erantzungo zaie bere banako beharrei.

a, b eta c puntuetan ikus dezakegu hezkuntza-behar bereziko umea bideratzen dela gelako taldearekin gauza ditzan kirolak, jolas-jarduerak, eskuzko jarduerak, adierazpen-jarduerak, eta antzeko saioak. Hezitzaile askok partekatzen dute orientazio hori, eta bi premisatan oinarritzen da:

1. Modu ludikoan, kooperatiboan edo lehiakorrean bizitako jarduera fisikoen balio hezitzaile-sozializatzailea kontuan hartzea (hobekuntza pertsonala).
2. Jarduera motorrak ume guztiek parte hartzeko moduan antolatzeko ardura.

Alde horretatik, honako lan hau bigarren premisa sakontzean oinarrituko da: **«Eskola-talde osoarentzat balio dezakeen programa gauzatzea»**.

Heziketa-integrazioak alde batera utzi ezin daitezkeen beharrak proposatzen ditu. Bereizlea ez den jarrera izateaz gain, zentro arruntak materiaren, pertsonen eta funtzioen egokitzapenak izan beharko ditu.

Eskakizun materialei dagokionez, hasteko, beharrezkoa da zentroan dauden MUGA ARKITEKTONIKOAK kentzea eta, era berean, hezkuntza-behar berezi bakoitzarentzat baliabide didaktiko egokiak izatea. Jarduera fisikoen kasuan, ezinbestekoak izango dira jarduera fisikoa eta kirol egokituak egiteko aukera emango duten material psikomotorrak eta egitura, kolore, tamaina askotako material bigunak.

Eskakizun pertsonalei dagokienez, irakasleek beharrezko curriculum-egokitzapenak egiteko, goraipatu beharra dago IRAKASLEEN HASIERAKO FORMAZIOAREN ETA FORMAZIO JARRAITUAREN garrantzia. Era berean, GELAKO IKASLE KOPURUA murriztu beharra dago, gela berean integraturiko ikasle bat edo gehiago egotean eta curriculumak bakoitzari egokitu behar izatean. LAGUNTZA-IRAKASLEA ere behar da, ume batzuek beren curriculumak gauzatu ahal izateko. Beharrezko beste kasu batzuetan, zentroak BESTE PROFESIONAL espezializatu batzuk izango ditu umeei erantzuteko. Kasu horretan, kontuan izango dugu umearen garapenean lan egiten duten zaintzaileen laguntza. TALDE PSIKOPEDAGOGIKOAK ETA MULTIPREFESIONALAK ere kontuan hartuko ditugu, nahiz eta zentroz kanpoko langileak izan, beharrezkoak baitira.

Funtzioen eskaerak ere kontuan hartuko dira integrazioan:
ANTOLAKUNTZA, HEZKUNTZA-PROIEKTUA ETA CURRICULUMAREN
EGOKITZAPENA.

Antolaketari dagokionez, nahitaezkoa izango da proiektuan parte hartzen duten pertsonen eta materialaren antolaketa, era berean, zentroaren egitura funtzionalean barneratuz.

Zentroko Hezkuntza Proiektuak jaso behar ditu antolaketa egokituaren modeloa, osaturiko gobernu organoak, zentroaren arduradunak, funtzionamendu orokorraren oinarriak, curriculum-proiektua (irekia eta malgua, beharrezko egokitzapenak egiteko aukera ematen duena), ordutegiak, espazioen banaketa, ziklo eta maila ezberdinetan irakasleak atxikitzeko eta ikasleak taldekatzeko erabilitako irizpideak, ebaluazio-irizpideak, eta abar. Zentroan aritzen den eskola-komunitateko edozein sektore edo pertsonarentzat, oinarrizko marko-eredua izan behar da proiektu hau (Casanova, 1990).

Oinarrizko Curriculum Diseinuak, aniztasunari erantzuteko, agerian uzten du kasu guztietan, eta ez hezkuntza-behar bereziak daudenean soilik, curriculumaren egokitzapenak egiteko beharra.

HSAOLen hezkuntzaren helburuari eta filosofiari dagozkion gidalerroak jaso ostean, lan honen autorearentzat Heziketa Fisikoa zer den azaldu nahi da.

Haurraren Heziketa Fisikoa da umearen garapen osoan laguntzen duen baliabidea. Jarduera motorra, umearen ezagueraren parte da eta, herentzia genetikoaren ondorioz, norabide baten beharrik gabe garatuko da; umearekin estimulu bide egokia erabiltzean, elementu hezitzaile bihurtzen da, bizi garen inguruneak eta kulturak ezartzen dituen mugei ondorioz. Horrela, ezinbestekoa da jarduera horren garapena erraztuko duen ingurune artifiziala sortzea. Umea libreki adierazten den jarduera da; jolas eta ekintza motorren bidez bere barneko nahiak azaleratzen ditu. Pertzepzio-gaitasunaren garapen maximoa

bilatu behar du, sentikortasun kinestesikoaren, ikusmenekoaren, entzumenekoaren eta ukimenekoaren bidez, pertzepzioa izanik ingurune fisiko eta emoziozkoari dagozkion erantzun motorrak eta intelektualak errazten dituen parametroa. Mugimendua nahitaezko ekintza izan behar da, hezkuntzaren testuinguruan zentzua izan dezan. Hori lekualdatzearen bidez eta/edo ekintza ideomotorren bidez adieraz daiteke. Mugimenduaren esperientziari gelditasunak laguntzen dio, hori barneratzeko baliabide gisa. Garapen praktikoan, motrizitatearen osagai afektiboen eta intelektualen eraginak ahalbidetuko du Heziketa Fisiko Integrala.

3.- GORPUTZ-HEZKUNTZA. Prestakuntzan eta Hezkuntzaren Berrikuntzan Laguntzeko Zentroak (Berritzeguneak)

HEZKUNTZA UNIBERTSITATE ETA IKERKETA SAILA. Zk-892 15/2001 DEKRETUAK, otsailaren 6koak, Prestakuntzan eta Hezkuntzaren Berrikuntzan Laguntzeko Zentroak (Berritzeguneak) sortzen ditu, Hezkuntzarako Laguntza Zerbitzu gisa.

Otsailaren 19ko Euskal Eskola Publikoaren 1/1993 Legeak eta Euskal Autonomia Erkidegoko Unibertsitatez kanpoko Irakaskuntzako Irakasleen Kidegoaren 2/1993 Legeak berriazko araudi-esparrua ezartzen dute, hezkuntzarako laguntza-zerbitzuak izango dituen euskal eskola publikoa eratzea ahalbidetzeko; hain zuzen ere, ikastetxeekin batera elkarlanean aritzearen hezkuntza-prozesuak hobetzea helburu izanik.

Euskal Eskola Publikoaren Legeak, 26. artikuluan, hauxe xedatzen du: «Eusko Jaurlaritzak dekretuz arautuko ditu hezkuntza-sisteman laguntzeko oinarritzko egiturak».

XEDATU DUT:

1. KAPITULUA.– PRESTAKUNTZAN ETA HEZKUNTZAREN BERRIKUNTZAN LAGUNTZEKO ZENTROAK (BERRITZEGUNEAK) SORTZEA.

1. artikulua.– Prestakuntzan eta Hezkuntzaren Berrikuntzan Laguntzeko Zentroak (Berritzeguneak) sortu dira, hezkuntzarako laguntza-zerbitzu gisa. Dekretu honen I. eranskinean daude zerrendatuta Berritzegune guztiak, eta bertan agertzen da berritzegune bakoitza non dagoen, zein geografia-eremutan jardungo duen bakoitzak, zein funtzio garatuko dituzten eta bakoitzari dagozkion langileak.

2. KAPITULUA.– XEDEAK ETA FUNTZIOAK

3. artikulua.– Berritzeguneak zonaka edota lurraldeka erabiliko diren tresnak dira hezkuntzaren berrikuntza eta hobekuntzarako, eta unibertsitatez kanpoko irakaskuntza-mailetara zuzendutako laguntza-zerbitzu gisa jardungo dute.

4. artikulua.– Berritzeguneen funtzioak honako hauek dira:

1.– Aholkularitzaren eremuan:

- a) Zonako ikastetxeei eta irakasleei aholkularitza eskaintzea alderdi didaktiko orokorretan eta berariazkoetan.
- b) Curriculumaren, didaktikaren eta hizkuntza-normalizazioaren eremuan irakasleek egindako ekarpenak balioestea eta bideratzea.
- c) Aholkularitza eskaintzea Hezkuntza, Unibertsitate eta Ikerketa Sailak sustatutako programetan.
- d) Ikastetxeetako pedagogia-baliabideen eta material didaktikoen eskariak kudeatzea eta bideratzea.

2.– Prestakuntzaren eremuan.

- a) Irakasleei zuzendutako Zonaren araberrako Prestakuntza Planak egitea eta diseinatzea.
- b) Ikastetxeetako prestakuntza-proiektuetako plangintzan, aholkularitzan eta ebaluaketan lankidetzan aritzea.
- c) Erkidegoko irakasleen prestakuntza-planetan elkarlanean aritzea, hala eskatzen badu Hezkuntza, Unibertsitate eta Ikerketa Sailak.
- d) Prestakuntza-arloan irakasleriaren eskariak bideratzea.
- e) Irakasleak prestatzea.
- f) Ikastetxeetako proiektuen eskarrietatik eratorritako prestakuntza kudeatzea.

3.– Berrikuntzaren, esperimentazioaren eta ikerketaren eremuan:

a) Hezkuntza, Unibertsitate eta Ikerketa Sailari laguntzea, pedagogia-premiak eta premien aurrean hartu ahal izango diren irtenbideak aztertzen.

b) Hezkuntza Premia Bereziak ikasleak direla eta, ikastetxeei eta irakasleei aholkua ematea, horretarako, euren gain hartuz hezkuntza-premia bereziak dituzten ikasleei eman beharreko hezkuntza-erantzunari buruzko ekainaren 23ko 118/1998 Dekretuak eta Dekretu hori garatzen duten aginduek talde multiprofesionalei esleitzen dizkieten zereginak.

c) Parte hartzea Sailak edo ikastetxeek sustatutako berrikuntzarako eta esperimentaziorako proiektuen plangintzan, aholkularitzan eta ebaluazioan.

d) Hezkuntza, Unibertsitate eta Ikerketa Sailaren behar, helburu eta norabideetara egokitutako materialen sorkuntza lantzea.

e) Eskola- eta curriculum-materialak aztertzea eta ebaluatzea.

f) Irakasleen artean esperientziak truka daitezkeen bultzatzea.

g) Hezkuntza-sisteman iragartzen diren premien ondorio zuzena diren ekintza eta programa guztiak bultzatzea.

h) Hezkuntza-jarduera orokorrak sustatzea, beste entitate batzuekin koordinatuta.

i) Zonako baliabideak kudeatzea, hezkuntza-premia berezien eremuan.

2008ko ekainaren 3ko AGINDUA, Hezkuntza, Unibertsitate eta Ikerketa sailburuarena, hezkuntza-premia bereziak dituzten eta 2008-2009 ikasturterako hezkuntza-laguntzako espezialistak kontratatu behar dituzten itunpeko ikastetxeetarako laguntzetarako deia egiten duena.

Ekainaren 23ko 118/1998 Dekretuak, hezkuntza-premia bereziak dituzten ikasleei eman beharreko hezkuntza-erantzuna antolatzen duenak, 11. artikuluan xedatutakoaren arabera, Hezkuntza, Unibertsitate eta Ikerketa Sailak garatuko dituen behar diren administrazio-xedapenak, itunpeko ikastetxeetan hezkuntza-premia bereziak dituzten ikasleei arreta emateko behar diren baliabide espezifikoak zehazteko.

Hori dela eta, Euskal Autonomia Erkidegoko 2008. urteko Aurrekontu Orokorrak onartzen dituen abenduaren 28ko 15/2007 Legeak aurreikusitakoa betetzeko,

EBATZI DUT:

1. artikulua.– 1.– Agindu honen helburua da laguntzak ematea hezkuntza-premia bereziak dituzten ikasleak eskolatzen dituzten eta 2008-2009ko ikasturterako hezkuntza-laguntzako espezialistak (aurrerantzean HLE) kontratatu behar dituzten itunpeko ikastetxeei.

8.782.212 euro bideratuko dira agindu honek araututako diru-laguntzak finantzatzeko, eta honela banatuko dira: 2008ko ekitaldirako, 3.512.885 euro, eta 2009ko ekitaldirako 5.269.327 euro, betiere eskola-orduetan eta gehienez ere 25 ordu asteko.

3.– Hezkuntza-laguntzako espezialisten egitekoak honako hauek izango dira, betiere eskola-orduetan eta gehienez ere 25 ordu asteko:

a) Autonomiari eta eskuragarritasunari lotutako jarduera-planak egitea, aplikatzea eta horien jarraipena egiteko prozesuetan irakasle tutorearekin parte hartzea, hori behar duten hezkuntza-premia berezietako ikasleentzat.

b) Egokitzapen-trebetasunak egitea, aplikatzea eta horien jarraipena egiteko prozesuetan parte hartzea, hori behar duten hezkuntza-premia berezietako ikasleentzat.

Egokitzapen-trebetasun horiek puntu hauei buruzkoak izango dira:

– Zainketa pertsonala: garbiketa, garbiketa pertsonala, janzteia.

– Portaera eta komunikazioa.

– Mugitzeko trebetasunak.

– Nork bere burua zuzentzea.

– Erkidegoa erabiltzea.

– Osasuna eta segurtasuna.

c) Ikastetxeko gainerako langileekin era aktiboan parte hartzea jolasaldietan eta atsedenal dietan hezkuntza-premia berezietako ikasleei arreta eman eta zaintzeko orduan, gainerako ikasleekin harremanak izan ditzaten erraztasunak emanaz.

d) Laguntza eta aholkularitza profesionalekin (logopeda, fisioterapeuta, irakasle espezializatuak, hezkuntza-premia berezietarako aholkularitza...) parte hartzea hezkuntza-premia berezietako ikasleekin egin behar diren jardueretan, haien presentzia beharrezkoa baldin bada.

e) Laguntza-profesional osagarriekin (logopedak, fisioterapeutak, IBEko irakasleak, okupaziozko terapeuta...) lankidetzan jardutea, hezkuntza-premia berezietako ikasleek curriculumera iristeko behar dituzten altzari, material eta laguntza teknikoak egokitzeko eta erabiltzeko orduan.